

Historische Kring Baerne
Postbus 326
3740 AH Baarn
tel. (035) 5430377
e-mail:
hist.kringbaerne@zonnet.nl
Internet:
www.home.zonnet.nl/
hist.kringbaerne

Ereleden
J.M. v.d. Brink-van Wijkvliet
H. Bronkhorst
mr. C.C.M. Collard †

Voorzitter
T. Stein
Uytenbosch 22
3743 JD Baarn
tel. (035) 5420725

Algemeen Secretaris
J. Veldhuysen-Hogenaar
Pr.Hendriklaan 30
3743 KB Baarn
tel. (035) 5430479

Penningmeester
G.B. Roskamp-Nijenhuis
Spoorstraat 7
3743 EG Baarn
tel. (035) 5423483

Overige bestuursleden
J. van Berkum
tel. (035) 5415949

P.H. Feitz
tel. (035) 5414794

Werkgroep Oudheidkamer
Vacature

Werkgroep Oude Begraafplaats
M. Karssemeijer (aspirant)
tel. (035) 5417922

Werkgroep Archeologie
J.W.A.A. van der Laan
De Schoener 12
3742 HD Baarn
tel. (035) 5411656

Werkgroep Baerne
Vacature

Ledenadministratie
N. Kuijt-Smit
Van Wassenaelaan 16
3742 AH Baarn
tel. (035) 5418065w
e-mail: ekuijt@zonnet.nl

Redactie Baerne
F.J. Booy
H. Bronkhorst
G. Brouwer (eindredactie)
A. Twigt (eindredactie)

Bezoekadres en bezoektijden
Oudheidkamer
Hoofdstraat 1 Baarn.

Ingang via de bibliotheek, lift naar jeugdbibliotheek. Op woensdagen van 14.00 tot 16.00 uur en op zaterdag van 11.00 tot 13.00 uur. Voor informatie of een afspraak kunt u tijdens openingsuren bellen met (035) 5430377 of een e-mail sturen: hist.kringbaerne@zonnet.nl

Contributie

Per adres: minimaal € 14,- per jaar

Verzendkosten buiten Baarn

Bij betaling van de contributie a.u.b. uw vrijwillige bijdrage in de verzendkosten overmaken. Postbankrek.nr.: 41.92.133
Losse verkoop *Baerne*: € 2,50
Verkrijgbaar bij N. Kuijt-Smit, Boekhandel Den Boer, Laanstraat 69, Baarn en de VVV/ANWB, Brinkstraat 12, Baarn

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. Het tijdschrift *Baerne* komt mede tot stand door Drukkerij Bakker Baarn

INHOUD

	pag.
Van de redactie	2
In memoriam Kees van de Steeg	Teun Stein 3
De Vuursche honderdvijftig jaar bij Baarn	Hans Bronkhorst 4
Lanen en wegen op en rond de buitenplaats	
De Eult (deel 1)	Jaap Groeneveld 7
Blik op de Brinkstraat (deel 9 - slot)	Frits Booy 15
Honderd jaar beeldende kunst in Baarn (deel 5)	Gerard Brouwer 24
Verenigingsnieuws	29

De naam van de vereniging staat duidelijk op de voorgevel van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek! (foto Gerard Brouwer)

VAN DE REDACTIE

'De tijd stond even stil' was het aantrekkelijke programma op de Eemland TV, dat de afgelopen jaren zo populair was. Dat kwam voor een flink deel door de prettige presentatie. Baarnkenner par excellence Kees van de Steeg en verslaggeefster Ans van Egdom, die samen door Baarnse buurten kuierden en aan de hand van prentbriefkaarten lieten zien hoe anders en vaak hoe mooi het hier vroeger was. Zij hadden er veel plezier in, de kijkers genoten mee. Voorzitter Teun Stein memoreert hier in het eerste artikel Kees, die wij zo missen. Evenals Jaap Kruidenier. Door hun veel te vroeg overlijden schudde de kring op zijn grondvesten. Zij zijn door hun kennis van ons dorp en grenzenloze inzet voor de vereniging onvervangbaar.

De redactie van dit blad kwam kortgeleden voor dit nummer bijeen en de vier overgebleven leden merkten dat het onwezenlijk was te vergaderen zonder de inspirator, die Jaap op elke vergadering was. Zijn stoel bleef leeg. In die bijeenkomst werd besloten de redactie vooralsnog niet uit te breiden.

Gastauteur Jaap Groeneveld beschrijft in zijn artikel 'Lanen en wegen op en rond de buitenplaats de Eult' drie misverstanden die daarover bestaan. Gezien de lengte van het verhaal heeft de redactie het in tweeën gedeeld: deel 1 nu en in het septembernummer van *Baerne* deel 2. De redactie is blij met

zijn bijzondere bijdrage.

Hans Bronkhorst pakte de uitdaging op een artikel te maken over 150 jaar Lage Vuursche bij Baarn. Aanleiding was de tip, die de voorzitter van een van onze leden kreeg. Redacteur Bronkhorst bezocht het streekarchief Eemland en vond genoeg gegevens voor een interessant verhaal.

Helaas bleek het technisch niet mogelijk een afbeelding op te nemen van het desbetreffende Staatsblad van 13 juni 1857. Het blad, in het streekarchief Eemland, is zo strak ingebonden dat elke fotokopie (of digitale opname) door de rondheid onduidelijk wordt en dus onacceptabel is als illustratie. In plaats daarvan publiceren wij – met welwillende toestemming van de uitgever – enkele oude foto's afkomstig uit het boek *De Lage Vuursche*, door Hans Stevens, Uitgeverij Bakker Baarn. Hartelijk dank!

Verder in dit nummer het laatste deel van de serie over de oudste winkelstraat van Baarn, deel 5 in de reeks 'Honderd jaar beeldende kunst in Baarn', met daarin enkele unieke afbeeldingen van kunstwerken in privébezit, een aflevering van de rubriek Actueel van toen en het verenigingsnieuws, met daarin o.a. aandacht voor nieuwe uitgaven over Baarn.

Wij wensen u veel leesplezier!

gb

IN MEMORIAM KEES VAN DE STEEG

Hoewel het bekend was, dat Kees ongeneeslijk ziek was, kwam zijn overlijden toch als een schok. Een man van het eerste uur voor wat betreft de historie van Baarn is niet meer. Als geen ander kon Kees van de Steeg de geschiedenis van Baarn en zijn bewoners in woorden en beelden tot leven brengen. Hij deed dat op een rustige maar overtuigende wijze. Iedereen die naar hem luisterde wist 'hier spreekt een deskundige die er zeer waarschijnlijk bij is geweest'. Zo waren zijn dialezingen over oud- en nieuw-Baarn voor de Historische Kring hoogtepunten voor velen. Honderden mensen bezochten deze avonden, waarop Kees de aanwezigen meenam op zijn wandeling door Baarn. Duidelijk bleek dan hoeveel moois in cultureel-historisch opzicht in de loop der tijd uit Baarn is verdwenen. Kees stak niet onder stoelen of banken, hoe hij daarover dacht. Dat paste ook bij hem; hij hield niet van gedraai, maar wilde altijd recht door zee.

Voor de Historische Kring heeft hij op vele terreinen veel betekend. Behalve zijn actieve rol als vrijwilliger, heeft hij de nieuwe generatie steeds voorzien van relevante informatie, zodat het mogelijk werd dat Jaap Kruidenier en Ad Peeters het stokje van de diavoorstellingen van hem over konden nemen. Nu

Foto particuliere collectie

ook Jaap is overleden, is het gemis van authentieke informatie over Baarn en zijn bewoners extra voelbaar.

Wij zullen Kees, die vorig jaar terecht werd geridderd voor al zijn inspanningen met betrekking tot het bewaken en bewaren van de geschiedenis van Baarn, missen.

Moge hij rusten in vrede.

Teun Stein

DE VUURSCHE HONDERDVIJFTIG JAAR BIJ BAARN

Dit jaar is het anderhalve eeuw geleden dat De Vuursche en Baarn werden samengevoegd. Dat gebeurde op 29 juni 1857 in een wet die werd afgekondigd in het Staatsblad. Tot dan was De Vuursche een zelfstandige gemeente, evenals Baarn. De gemeente De Vuursche bestond uit het dorp Lage Vuursche en het gehucht Hoge Vuursche.

De gemeente De Vuursche is ontstaan bij de sluiting van het regthuis in 1798, bij de Staatsregeling van de Bataafse Republiek. Dat regthuis is lange tijd gevestigd geweest in de opkamer van het restaurant *De Lage Vuursche*, een vertrek dat nog steeds bestaat.

In dat regthuis, het huis van het Gerecht De Vuursche, zetelden de schout en schepenen. Het Gerecht was naast het bestuurlijk centrum ook de rechtbank. Namens de Heer trad de schout op als rechtsvorderaar. Zijn taak was de opsporing en vervolging van strafbare feiten en de handhaving van de openbare orde.

Ambachtsheerlijkheid

Vóór De Vuursche op het einde van de 18e eeuw een gemeente werd,

was het een ambachtsheerlijkheid. In de Middeleeuwen, al sinds 1076, behoorden de heerlijke rechten van De Vuursche aan het Utrechtse kapittel van Sint Jan, een college van kanunniken, dat de bisschop bijstond in zijn bestuurlijke arbeid. Het belang van De Vuursche waren de venen, waar turf gestoken werd. Om die turf te vervoeren werd al in de dertiende eeuw een wetering gegraven, van de venen naar de Eem. Die wetering was de Pijnenburgergrift, nu Praamgracht genoemd.

Gezicht op de Vuursche, gravure door Carel Bendorp naar een tekening van Jan Bulthuis. Omstreeks 1780. Afbeelding uit 'De Lage Vuursche', door Hans Stevens, Uitgeverij Bakker Baarn, Baarn, 1982. Met welwillende toestemming van BakkerBaarn

Het wapen van de Vuursche was 'een veld van azuur, beladen met een Sint Jansbeeld met het lam, staande op een terras, alles van goud'. Dit wapen is te zien in de grote zaal van het restaurant *De Lage Vuursche*.

In het midden van de 17e eeuw was Gerard van Reede, Heer van Drakestein, de bouwer van Lage Vuursche. Het dorp kreeg toen het kasteel *Drakestein*, alsmede een kerk, een school en een molen.

De Vuursche is tot 1857 steeds een zelfstandig gerecht of gemeente geweest, met uitzondering van een korte periode in het begin van de 19e eeuw. Toen in 1810 door keizer Napoleon Nederland bij Frankrijk werd ingelijfd, werd de gemeente De Vuursche in de gemeente Baarn opgenomen. Die fusie heeft, volgens de Gedeputeerde Staten van Utrecht, toen 'geen groote moeilijkheden' gegeven. (Dit in tegenstelling tot de samenvoeging van bijna een halve eeuw later...). In die Franse tijd kreeg de burgemeester van Baarn de titel *maire*.

De Franse tijd eindigde in 1813. In 1810 werd Frans Pen maire, en vervolgens werd hij in 1811 schout en vanaf 1825 burgemeester, wat hij bleef tot zijn dood in 1841. Hij heeft dus in de eerste helft van de 19e eeuw Baarn tientallen jaren bestuurd.

Maar 250 inwoners

In het midden van de 19e eeuw had De Vuursche een oppervlakte van 880 hectare. Er ston-

den toen 47 huizen, bewoond door 51 gezinnen, met in totaal 250 inwoners, die leefden van de landbouw en de bosbouw. Dat geringe aantal inwoners van de Vuursche, met heel weinig kiesgerechtigden, was de doorslaggevende reden voor de samenvoeging met Baarn. Na de invoering van de Gemeentewet van 1851 van Thorbecke moesten kleine gemeenten samengevoegd worden met grotere gemeenten. Gedeputeerde Staten van Utrecht constateerden: 'De Vuursche kan op zich zelve niet blijven.' Met zijn 250 inwoners had het dorp maar 10 kiesgerechtigden, ver beneden het minimum van 25 om zelfstandig te blijven. (Baarn had in die tijd meer dan 1900 inwoners.) De gemeente Baarn had vooral financiële bezwaren tegen de samenvoeging. Men zag op tegen de kosten van on-

De Lage Vuursche omstreeks 1920. Afbeelding uit 'De Lage Vuursche', door Hans Stevens, Uitgeverij Bakker Baarn, Baarn, 1982. Met welwillende toestemming van BakkerBaarn

derhoud van kerk, toren en begraafplaats van De Vuursche. Maar volgens een Memorie van Toelichting besloten Gedeputeerde Staten, dat De Vuursche zijn eigen toren en kerkhof zou blijven onderhouden, waarmee men aan de bezwaren van Baarn tegemoet kwam.

Aangezien de samenvoeging bij wet geregeld moest worden, werd dat regeringsvoorstel aan de Staten-Generaal ter goedkeuring voorgelegd. De Tweede Kamer nam het wetsvoorstel aan met een grote meerderheid van stemmen en de Eerste Kamer met algemene stemmen.

De definitieve beslissing werd gepubliceerd in het *Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden* van 13 juni 1857. Dan verschijnt de tekst van de wet die wordt uitgevaardigd door koning Willem III. Artikel I bepaalt: 'De gemeenten *Baarn* en *De Vuursche* worden verenigd' en artikel 2 zegt: 'De verenigde gemeente draagt den naam van *Baarn*' en in artikel 8 staat: 'De wet is verbindend met den dag harer afkondiging.' Die afkondiging was op 29 juni 1857 door burgemeester Jan Pen, die zijn vader, burgemeester Frans Pen, was opgevolgd.

De gemeente Baarn had toen nog geen gemeentehuis, maar alleen een Gerechterskamer in het voormalige Rechthuis aan de Brink, waar nu de Hema is. Pas in 1865 zou het eerste gemeentehuis aan de Hoofdstraat in gebruik worden genomen.

Een goede wegverbinding tussen

Baarn en De Vuursche kwam pas in het midden van de 19e eeuw. Maar nu, in 2007, is er nog steeds geen rechtstreekse busdienst tussen de beide plaatsen. Als je in De Vuursche woont, moet je een auto hebben of met iemand meerijden om in Baarn te komen voor een bezoek aan het gemeentehuis of om er te winkelen. Of je moet op de fiets gaan. In de 19e eeuw, of nog langer geleden, moesten de mensen van De Vuursche naar Baarn een uur lopen, als ze geen ruitje of paard hadden. Baarn en De Vuursche, twee onderscheiden plaatsen, maar toch al weer honderdvijftig jaar één gemeente.

Hans Bronkhorst

Geraadpleegde archieven:

Archief Eemland, Amersfoort
Oud-Archief van de Gemeente De Vuursche, 1841.

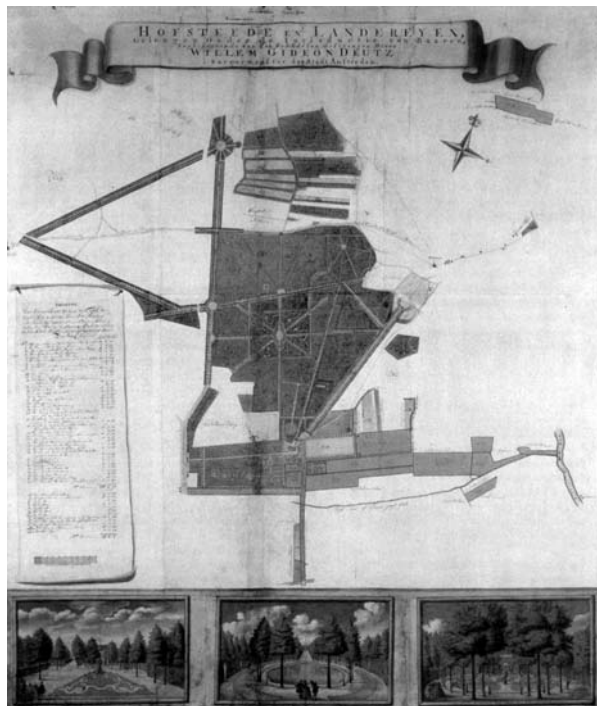
Geraadpleegde literatuur:

Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden. No 84. Wet van den 13 den Junij 1857
T. Pluim, *Uit de Geschiedenis van Baarn*, Baarn 1932
A.J. van der Aa, *Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden*. 1848
Willem Otten, *Van stulp tot kerk*, Lage Vuursche, 1988. Het boek is uitgegeven door het College van kerkvoogden der hervormde gemeente van De Vuursche. (Een belangrijke bron van informatie).

LANEN EN WEGEN OP EN ROND DE BUITENPLAATS DE EULT

Drie misverstanden nader belicht

In de speurtocht naar oude wegen in het Gooi kan men niet heen om de kaart uit 1754 van het landgoed *De Eult*, gemaakt door landmeter J. Perk (afb. 1). Het Baarnsche Bosch is het resterende kernbestanddeel van het goed. De trotse eigenaar, schatrijk koopman en burgermeester van Amsterdam, Willem Gideon Deutz, liet deze kaart vervaardigen om de omvang van zijn bezittingen te overzien. Hij is nu eigendom van het Koninklijk Huisarchief en hing daarvoor op de kamer van de intendant van paleis *Soestdijk*. In een aantal publicaties is de kaart afgebeeld, o.a. in *Baarnse luthoven en*

Afb. 1. De kaart 'Hofsteede en Landeryen, Geleegen Onder de Jurisdictie van Baaren, Toebehoorende aan den Wel-Edelen Gestrengen Heere Willem Gideon Deutz, Burgermeester der Stadt Amsterdam' door J. Perk, 1754 (Koninklijk Huisarchief, Den Haag)

hun bewoners, in Baarn, Geschiedenis en Architectuur en in kleur op groot formaat in *Tastbare Tijd*. Helaas is niet diep genoeg het beschikbare archiefmateriaal benut, waardoor een drietal onjuiste conclusies zijn getrokken. Dat heeft zijn uitwerking niet gemist in de deze publicaties en ander werk¹. Het gaat om de misvatting dat de Amsterdamsestraatweg en de huidige

Domlaan aangelegd zijn door Deutz, en dat zijn nieuwe lanen vanaf de aanleg rond 1740 voor alle verkeer toegankelijk zouden zijn geweest.

De Eult

Onder verwijzing naar Thera Coppens'

boek *Baarnse lusthoven en hun bewoners* volgt hier een samenvatting betreffende de persoon Willem Gideon Deutz (1697-1757). Hij was de kleinzoen van Jean Deutz (1618-1673), vrijheer van Assendelft, Amsterdams koopman en bankier, die het monopolie had op de handel in kwikzilver uit Oostenrijkse mijnen. Hij trouwde in 1654 met Geertruid Bicker (1634-1702), dochter uit een andere bekende Amsterdamse regentenfamilie. Via haar is de *Hofstede in de Eult* als bruidsschat bij de familie Deutz terechtgekomen. Willem G. Deutz deed in de achttiende eeuw nog steeds goede zaken met de Oostenrijkse keizer en hij was daardoor bijzonder rijk. Hij wilde zijn buitenplaats uitbreiden en verfraaien, passend bij zijn rijkdom en status. Twee zeer grote leningen aan de Oostenrijkse keizer bezorgden hem echter grote financiële hoofdpijn. In een oorlog met Pruisen verloor de keizer in 1740 de kwikmijnen in Silezië (nu zuidoostelijk Polen) die als onderpand dienden. De keizer kon de leningen niet meer aflossen: Deutz moest zich maar bij de nieuwe landsheren vervoegen om de mijnen op te eisen. Door dit verlies konden zijn *alleen* niet geheel volgens de plannen worden uitgevoerd, bijvoorbeeld maar met twee rijen bomen in plaats van drie per zijde van een laan.

Na Deutz' overlijden kocht 'de Gouvernante', prinses Anna van Hannover, de weduwe van stadhouder Willem IV, in 1758 *De Eult*. Zij had zich met haar minderjarige zoon Willem V in

1752 op *Soestdijk* gevestigd. Sindsdien was het landgoed eigendom van de (Oranje-)Nassau's, die ook verscheidene aangrenzende en ingesloten percelen grond opkochten. De jonge Willem V gebruikte het landhuis voor zijn verzamelingen. Later werd het afgebroken. *De Eult* werd tijdens zijn bewind tot een geheel geïntegreerd in het landgoed van het jachtslot *Soestdijk*. In de jaren rond 1770 werd de aanleg van *De Eult*, met inbegrip van de ook verworven hofstede *Netelenburg*, 'regulier gemaakt'. Daarbij werd bijvoorbeeld de Schriklaan aangelegd die gericht werd op de St. Joriskerk te Amersfoort. Beelden en zonodig bomen werden uit *De Eult* gehaald om het park bij het huis *Soestdijk* te verfraaien. *De Eult* werd daarmee uiteindelijk dienstbaar gemaakt aan het onderhoud van het landgoed, dat zich in principe zelf moest bedruipen uit de opbrengsten, de plannen van de ambitieuze hovenier Jan Knüpker ten spijt. Hij weigerde regelmatig aan de opoffering van 'zijn park' mee te werken ².

Een eeuw later zouden prins Hendrik 'de Zeevaarder' en zijn erfgenamen gronden vervreemden voor de aanleg van respectievelijk het Amaliapark (1874), Prins Hendrikpark (1879), Wilheminiapark (1896) en Emmapark (1903) ³. Uiteindelijk ging de rest van het landgoed – globaal het Baarnsche Bosch en het Roosterbos – via Domeinen naar Staatsbosbeheer, dat nu een herstelplan ontwikkelt voor het Baarnsche Bosch. Dat laatste is mede een actuele reden

om eens de geschiedenis van het lanen- en wegensel verder uit te diepen. In dit verband is het aardig te noemen dat op de kaart van Perk het hedendaagse Maarschalksbos, waarin het ziekenhuis *Meander* staat, 't *Barensse Bos* werd genoemd. De naam is dus gemigreerd naar het park van de buitenplaats *De Eult*. De aanduiding *Park van de Eult*, zie de omge-

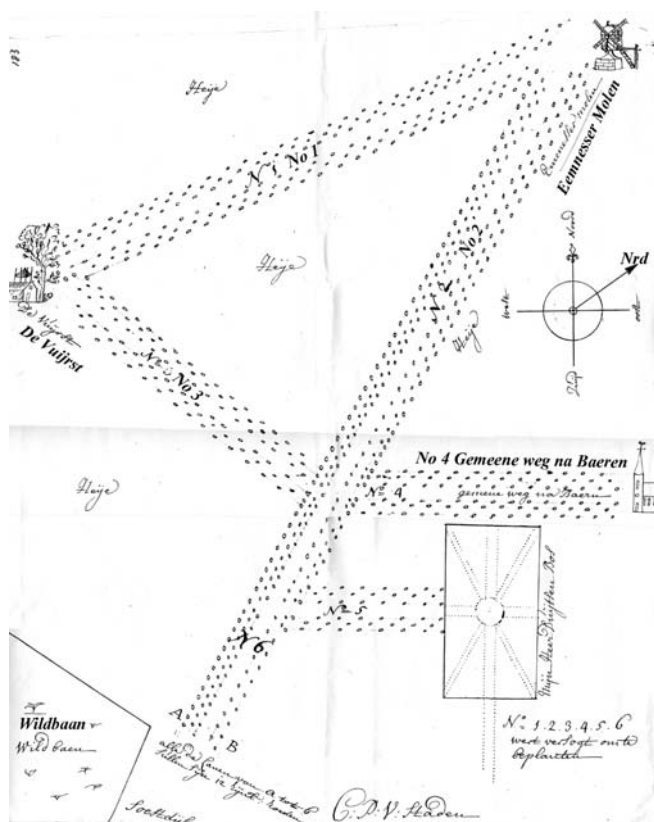
ving van de kom, zou naar mijn mening toepasselijker zijn.

De plannen van Willem Gideon Deutz

In februari 1733 verzoekt Willem Gideon Deutz aan de Staten van Utrecht om stroken heide van twaalf Rijnlandse roeden breed te mogen kopen met de argumentatie: *dat hij onder het ressort van Ued: Mog: heeft leggen seecker stuk goeds omtrent Baarn in den Eult, dat hij van jaar tot jaar de voorsz. sijne Hofstede en het district van Baarn met verscheijde plantagien tragt*

*te embelleren [verfraaien], dat den suppliant [aanvrager] niet alleen genegen is om daar in te continueren, maar ook om selve seer considerabel, en van een bijzonder aangenaam, en vermaakelijk prospect te maaken door het planten van verscheijde alleës ijder van drie rijen opgaande boomen ten weedersijden alles ingevolgen het ontwerp ende Teekening hier annex, 't welk ofschoon van geen geringe kosten voor den suppliant egter tot merckelijke vercieringe van dat quartier van Ued; Mog: provincie soude sijn: dan alsoo den suppliant daar toe manqueert de nodige Heijde, soo keert hij sig tot Ued: Mog: (...)*⁴. Zie afb. 2 voor het plan⁵. De Staten benoemden een commissie bestaande uit de heren Leusden van Mijdrecht, Van Renswoude,

Afb. 2. Schetskaart door C.P.V. Staden bij het verzoek van Deutz in 1733 (Archief Eemland, Gerecht Baarn, inv. 124)

Van Lokhorst, Quint en Van Nellesteijn om het verzoek te 'examineren en daarvan rapport uit te brengen'.

Het verzoek kwam ook terecht bij burgemeester, schepenen, raden en vieren van Baarn, die op 28 september 1734 positief adviseren onder een aantal voorwaarden. Deutz moest een achterstallige rente op afgelost kapitaal van f 2312 betalen, plus f 1000 voor de derving van het gebruik van de schapenweide, het halen van plaggen, zand, aarde en heide daaruit door 'het gemeen' van Baarn. Let wel, de achterstallige rente was een schuld van het dorpsbestuur, die Deutz moest overnemen en voldoen. Mocht de overdracht van grond niet doorgaan, dan hoeft hij de f 1000 niet te betalen ⁶. Om te voorkomen dat het verkeer over en naar de heide werd geblokkeerd, werden voorwaarden gesteld: *En mits oock al dat gemelten Heer Deutz sig verbind om alle de wegen, geene uijtgesondert die besijden, dwars, en schuijns langs en door all de te beplanten alleën lopen, altijd vrij, open, en onbelemmert te laten voor rijtuijgen, menschen, en beesten; Sonder eenige alteratie of veranderinge buijtendien, te maken omtrent de appointementen en publicatien van d'Ed: Mog: Heeren Gedupteerde Staten S'Lands van Utrecht en dat is den 27e Julij 1725 en 20e Maij 1727 nopende de gemeentes en publike Weegen aan die van Baarn geaccordeert; als ook om doorgaans bequame openingen te laten voor Schaapsdriften dwers over, en door de voorsz Lanen te drijven na de meentvelden en Heijvelden, die buijten en binnen de*

voorsz gelimiteerde alleën van den Heer Deutz sullen sijn (...).

Het is een misvatting dat Deutz verplicht was het verkeer in de lengterichting door al zijn *alleën* te laten gaan. Dat gold alleen voor die lanen op de plek waar al een openbare weg liep. Verder moest hij zich verplichten om op de kruising van zijn lanen met de bestaande paden openingen te laten, waardoor het verkeer niet gehinderd werd. Het was een nieuw patroon dat over het bestaande gegroeide net van (karren)sporen, paden en (schapen)driften werd gelegd. We komen hierop nog terug.

Dat dit niet zonder protesten is gegaan, blijkt uit 'per memorie' notitie: *Konnende sijn Ed: [Deutz] niet beseffen de reedenen, waarom die van Baarn off anderen daar omtrent gelegen menschen oppositie tegens sijn versoeck soude maaken. Nademaal hij het versoeck niet doet om eenig profijit of voordeel, dat sijn Ed: daarin beoogd, maar alleen met liefhebberije, en tot embellissement van het quartier, en van de avenues van sijn plaats, mitsgaders om te Baarn, dat van dag tot dag verarmt, wat mensen aan de kost te helpen. Deutz verwachtte dat de hele onderneming over de tien-duizend guldens zou kosten. Hij hoopte dat de Staten de prijs van de heide niet te hoog zou stellen, omdat *het ook onbehoorlijk soude sijn (...) met den souverain te marchanderen* ⁷. In dit document waren ook de afmetingen van de lengte van de lanen vastgesteld, die alle een breedte hadden van 12 Rijnlandse roeden (ca. 45 meter, 1 roede is ca. 3,76 meter):*

- Strook No. 1, *van de Vuurst tot de Emmenesser of Santvoortsche moolen* (Deutz wilde hiervan eventueel afzien) 1000 Roeden (3760 m)
 - Strook No. 2 & 6, *van de wildbaai van Soestdijk tot voorsz. molen* 1200 Roeden (4510 m)
 - Strook No. 3 'omtrent' 400 Roeden (1500 m)
 - Strook No. 4 *Gemene weg na Baarn* (Lt.-Gen. v. Heutzln) 'omtrent' 200 Roeden (750 m)
 - Strook No. 5 'omtrent' 60 Roeden (225 m)
- Totaal 2860 Rijnlandse roeden, 1860 roeden zonder strook No. 1. In oppervlakte kwam dit volgens het document neer op 66 morgen en 440 roeden resp. 43 morgen en 240 roeden land.

De dingen gingen vaak traag, maar Deutz reageerde snel op het besluit van het dorpsbestuur van Baarn van 28 september 1734. Twee dagen later liet hij door notaris Jan Ardinois in Amsterdam met getuigen een akte opmaken waarin hij verklaard bij deezē, dezelve [resolutie] ten zijnen regarde te approuberē ende te ratificēeren uijtgenomen Wegens de Schaapdriften, de welke Zijn Heer Comparants intentien dat dezelve, om na de meendvelden en heijvelden (die buiten de voorsz gelimiteerde allēes zijn leggende) te koomen, sullen drijven door de Spooren dewelke op verscheijde plaatsen sullen openblijven, sonder gehouden te zijn, daar aparte openingen voor open te laten, waarna hij belooft verder te doen wat afgesproken is ⁸. Hij wilde dus dat de schaapskuddes maar gebruik moes-

ten maken van de openingen voor de (karren)sporen. Op de kaart van Perk zijn diverse van zulke openingen te zien. Op 2 augustus 1736, na de rapportage van de heren gecommiteerden gehoord hebbende, besluiten de Staten van Utrecht aan Deutz de benodigde grond af te staan tegen een jaarlijks canon van twee dukaten, te betalen aan 'het Comptoir van haer Ed: Mog: Domeijnen', zeg maar de provincie ⁹.

Inspectie

Vier jaar later hebben de schout en het gerecht van Baarn, geassisteerd door de heren Verweij en Roeters, hoofdingelanden, de nieuwe aanleg van Deutz 'gevisiteerd' en vergeleken met het plan van 1733. Op 15 en 16 juni 1740 werd verbaal (rapport) daarvan opgemaakt ¹⁰. In de eerste plaats viel hen op dat de lanen maar twee in plaats van drie rijen bomen aan weerszijden hadden. Deutz had inmiddels met financiële moeilijkheden te kampen, waardoor hij zich moest beperken. Verder had Deutz een laan aangelegd haaks op de laan van *Soestdijk* naar de Zandvoortse molen, *schietende oostwaarts op tot aan het Noorderhek van de Plaats van den Heer Deutz*. Fijntjes wordt opgemerkt dat *de grond aan zijn Wel Ed: niet verleend zal zijn*. Dit moet gaan om de *Nieuwe Weg van Utrecht na Baaren* volgens de kaart van Perk.

Ook had hij 'stekhout' geplant in een vak heide tussen de laan gericht op de toren van Baarn, bekend als Nr. 4 in het plan (nu Lt.-Gen. van Heutzlaan) en de laan naar het Westerhek bekend als Nr. 5, en

ten zuiden van deze laatste laan, waarvoor hij ook niet de grond had verkregen. Door dit beplanten is een openbare weg afgesneden, waarop men schuin over de heide van Baarn en Zandvoort naar Soestdijk placht te rijden. Deze weg is vermoedelijk nog te herkennen als pad in het Baarnsche Bosch, vanaf de uiterste westhoek van de lanenrechthoek rond de kom in de richting van het paleis. Eveneens waren afgesneden twee of meer sporen die liepen van Baarn en Zandvoort¹¹ naar *De Eult*, doordat een nieuwe laan was aangelegd, die aan weerszijden was beplant met lindebomen, en wel op gemeentegrond waarop Deutz geen recht had. Dat gaat om de huidige Torenlaan ten noorden van de knik. Verder scheen hij zich een strook grond van 12 roeden te willen toe-eigenen, beplant met eikenhout voor de armen. De gevolgen konden natuurlijk niet uitblijven en Deutz werd gevraagd om zich te verantwoorden. De heer Verweij, geërfde van Baarn en Raad in de Vroedschap van de stad Utrecht, heeft volgens de resolutie van 6 september 1742 'de moeite genomen' om met Deutz te spreken over het zich schijnbaar toe-eigenen van gronden. Deutz zou geen bedoeling hebben gehad om het dorp Baarn en de geërfden te benadelen, maar ondertussen had hij ook nog een paar geerhoeken van de gemene heide beplant *om zoo veel te beter zijn Plantagie regulier te maken*. Hij was bereid om *die van Baarn* tot genoeg te zijn en bood aan om in de personele lasten of ten behoeve van de armen *f 750* te betalen.

Om dat te bereiken waren er verscheidene vergaderingen nodig geweest. Het dorpsbestuur en de geërfden gingen akkoord en droegen de schout op het bedrag te innen¹².

De Torenlaan

Op 22 september 1742 volgde de regeling over de laan tussen *De Eult* en het dorp Baarn, die tegenwoordig Torenlaan heet en toen vanwege de breedte van 19 roeden (ruim 70 meter) *Breedste Laan* werd genoemd¹³. Hij was 186 à 190 roeden lang (ca. 700 m) en ging tot aan een bosje dat eigendom was van de weduwe van Meijns Teunisz de Raad of haar kinderen. Daarbij kwamen ook nog de 9 roeden brede en 112 roeden lange laan die vandaar naar het *Meenveensse Bos* liep. Vermoedelijk is dit de laan die op de kaart van 1754 in noordwestelijke richting loopt vanaf de aftakking van twee lanen, vanaf de *Breedste Laan*. Voor de som van *f 550*, waarvan *f 500* voor het aflossen van een schuld van het dorp en *f 50* voor personele kosten, mocht hij de grond hebben. Er waren nog drie voorwaarden aan verbonden. Aan het noordeinde van de *Breedste Laan* moest een opening van tenminste drie roeden blijven tot passage met paard en wagen en schaapsdriften (-kuddes). Deutz moest op zijn kosten aan de westzijde naast de laan een weg aanleggen door het egaliseren van de heide *om bequamelijk te komen van Baren na Soestdijck en vice versa*. Deze weg is op de kaart van Perk te zien als een streep in het groen. Door de laan, vermoedelijk aan

één kant tussen de bomenrijen, moest een voetpad aangelegd worden. Hiermee was dan de afsnijding van de heidespo- ren verholpen. Deutz ging onder protest akkoord. Afgezien van een klein punt over de breedte van de *Breedste Laan* protesteerde hij tegen de dwang om een voetpad aan te leggen: *Het voetpad wil ik daar wel over laten tot een ieders plaisier, maar ik moet niet gedwongen daar toe worden, temeer kan ik niet toestaan dat het daar inne vermeld blijft, omdat de Laen zullende gaen over een gedeelte van mijn eigen Land (...)*¹⁴

De lanen waren dus zeker niet allemaal openbare wegen, maar in de eerste plaats bedoeld voor het plezier van de heer Deutz, zijn familie en zijn gasten. Het zal ongetwijfeld zijn bedoeling zijn geweest met de aanleg de indruk te wek- ken een zeer uitgestrekte buitenplaats te bezitten, ook al was de grond erbinnen en ernaast nog niet in zijn bezit. Hij zal die gronden uiteindelijk ook hebben wil- len verwerven. Aankopen gingen nog zeker door tot in 1754 blijkens resoluties van het Gerecht van Baarn. Het stad- houderlijke hof heeft dat streven later in gewijzigde vorm voortgezet, zoals de heidevelden waarop het Roosterbos en het Paardenbos beplant werden door de Nassau's.

Jaap Groeneveld

Noten:

1. O.a. M.A. Romijn (tekst), J.W.A.A. van der Laan (hist. geogr.), *Het Baarnsche Bosch, een zeldzaam monument*, uitgave

van de Archeologische Werkgroep van de Historische Kring 'Baerne', maart 2002.

2. KHA-E9d, inv. 548, jaarlijkse rapporten van de rentmeester rond 1765.

3. Gaasbeek, p. 52-60

4. AE-GB, inv. 121: Verzoek dd 18 feb. 1733 van Willem Gideon Deutz aan de Staten van Utrecht, kopie.

5. AE-GB, inv. 1, boek 1, 1700-1757, f. 183: Kaart, vermoedelijk kopie, behorend bij het verzoek van 18 feb. 1733.

6. Idem, f. 175-180: Resolutie dd 28 sept. 1734.

7. AE-GB, inv. 121

8. AE-GB, inv. 1, boek 1, f. 185-187

9. AE-GB, inv. 121: Extract uit de resoluties van de Staten van Utrecht, afschrift, 1738.

10. Idem: Resolutie 15 en 16 juni 1740, kopie.

11. Zandvoort was en buurtschap ten noorden van het dorp Baarn.

12. AE-GB, inv. 121: Resolutie 6 septem- ber 1742, kopie.

13. Idem: Resolutie 22 september 1742

14. AE-GB, inv. 1, bk 1, f. 171-172: Begeleidende brief bij betaling van f750, van W.G. Deutz aan de schout van Baarn, de heer Plesman.

Over de auteur:

Jaap Groeneveld is coördinator van de Werkgroep Oude Wegen binnen de Stichting Tussen Vecht en Eem (TVE). Verder publiceert hij de laatste jaren over historisch geografische onderwerpen. Hij is actief in de Historische Kring Eemnes en bestuurslid van TVE.

Deel 2 van dit artikel verschijnt in *Baerne* van september 2007.

ACTUEEL VAN TOEN

Het EENIGST adres voor ELECTRISCH HAARSNIJDEN

is bij:

N. RECTOR, Kapper, Nieuwstraat 19

'Baarnsche Courant' van 12 januari 1922 (coll. BakkerBaarn)

Inleverdatum kopij septembernummer 2007: **uiterlijk 10 juli a.s.**

Tekst aanleveren als platte tekst, uitsluitend **als bijlage** bij e-mail; of op diskette, cd of dvd.

Foto's – scherp en van goede kwaliteit – zwart/wit en in originele staat, op cd of dvd (niet op diskette!). Gezet in een jpg. of tif. bestand èn van voldoende grootte (minimaal ca. 500 kb).

Het aangeleverde materiaal wordt z.s.m. geretourneerd. De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen te weigeren en/of te wijzigen. Kopij a.u.b. zenden aan de eindredactie: gbrouwer.baarn@hetnet.nl.

Bij het opstellen c.q. insturen van kopij voor dit blad dient rekening gehouden te worden met de auteursinstructies, die kunnen worden opgevraagd bij de eindredactie, tel. (035) 5414131.

Noteert u a.u.b. alvast:

Excursie op 2 september a.s. naar landhuis Trompenburg in 's-Graveland en het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid op het Mediapark in Hilversum.

Schriftelijke aanmelding en vooruitbetaling voor 1 juli a.s. bij:

Dick Alink, Koningsweg 37, 3743 ET Baarn. ING-bankrekening 684405032 o.v.v. 'excursie HKB'. Zie ook Verenigingsnieuws achterin dit blad.

Smit & Delen

N O T A R I S S E N

Eemnesserweg 12, postbus 97, 3740 AB Baarn
Telefoon: (035) 541 33 21, telefax (035) 541 81 53
E-mail: notarissen@smit.delen.knb.nl

Door lucht gedragen

Het Matrair luchtgeveerde,
persoonlijke instelbare matras
- unieke eigenschappen
in een matras
vertegen-
woordigd

*Bezoek ook
onze speciale
bedden-etages.*

Bed- en linnenspecialzaak

*Slapen
op wolken.....*
Laanstraat 91
BAARN

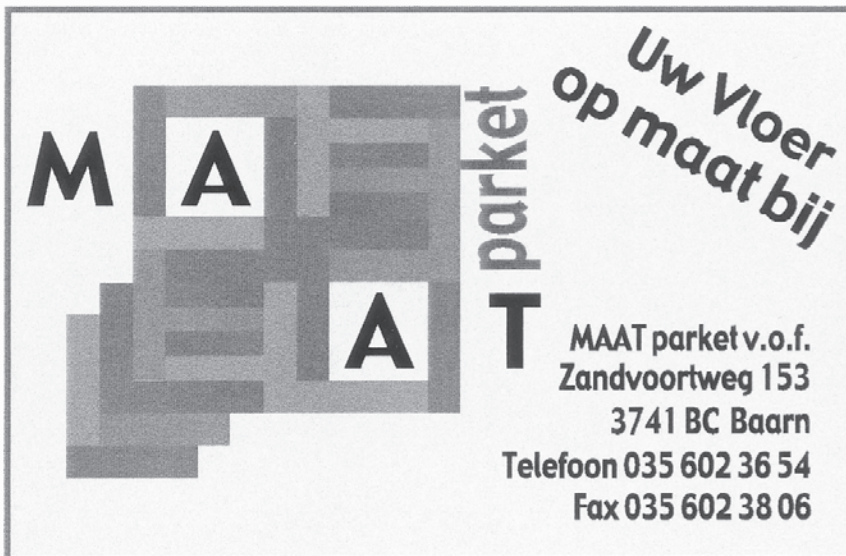
Tel. (035)5413521
veerkamp@xs4all.nl

Uw oude of nieuwe huis meesterlijk geschilderd?

SCHILDERSBEDRIJF

CANTONLAAN 1 - 3742 CH BAARN
TEL. (035) 542 28 93 - FAX (035) 543 02 58

Voor Baarn en omstreken van oudsher bekend

**Uw vloer
op maat bij**

MAAT parket v.o.f.
Zandvoortweg 153
3741 BC Baarn
Telefoon 035 602 36 54
Fax 035 602 38 06

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A. Smulders - de Jong apotheker

**UW GENEESMIDDEL
ONZE ZORG**

Laanstraat 26, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

E-mail apotheekjulius@ezorg.nl

www.apotheekjulius.nl

ERICA

LINGERIE & BADMODE

Voor deskundig advies

Voor grote maten

Nachtgoed en Dusters

Reuma ondergoed

Uw maat met de juiste cup A t/m H

Voor kleine maten

Voor hele grote maten

Badpakken en Bikini's

Heren ondergoed

En wij proberen het bijna onmogelijke mogelijk te maken

Laanstraat 71a, 3743 BC Baarn, Tel. 035 642 00 73

juwelier
van doorm

Brinkstraat 14 - 16 3741 AN Baarn
Tel.: 035 - 5413107 Fax. 035 - 5416963

☆ Al vier generaties lang liefde voor 't vak

DICK ASSURANTIE- EN HYPOTHEEK ADVIES B.V. **PRINS**

Het adres voor al uw verzekeringen

Brinkstraat 38

3741 AN Baarn

Telefoon 035-5411359

Fax 035-5410063

E-mail: dick_prins.ass.hyp.advies@hetnet.nl

Ook het adres voor hypotheekadvies

BLIK OP DE BRINKSTRAAT (deel 9 - slot)

Eerst een correctie wat betreft deel 8. Niet 'Geke Kappers', maar Dick Prins Assurantie- en Hypotheekadvies B.V. zit in het pand waar ooit bakker Van Dam zat.

Waar nu o.a. 'Geke Kappers' zit (pand hoek Brinkstraat-Kerkstraat), was in de 19e eeuw een boomgaard. Deze werd in ca. 1873 gekocht door de ondernemers Van der Veen en Dekker om er voor ieder een winkelpand op te laten bouwen (nu: nrs 38, 40 en 42). In 1907 verhuisde Van der Veen naar een nieuw pand aan dezelfde straatzijde (nu: nr. 34). In ca. 1908 kocht slager Jacob Blokker van de overkant het pand op

de hoek Brinkstraat/Kerkstraat (toen: nr. C 76) van F.L.C. van der Veen

Vader Jacob

Jacob Blokker was een boerenzoon uit Dorregeest (Noord-Holland). Hij had eigenlijk van zijn vader veearts moeten worden en zat daarom op de Franse school. Maar slager worden stond Jacob meer aan, want dan hoefde hij niet zo lang te leren. Hij ging in de leer bij een slager in Ede (waarschijnlijk verre familie), waar hij Grietje Frekenhorst leerde kennen, met wie hij later zou trouwen.

In 1904 trok Blokker naar Baarn om

Afb. 1. Advertentie van slagerij Blokker uit De Brinkstrater van 1929 (coll. HKB)

ROOKWORST		ROOKWORST	
HET IS NU TIJD!			
OM EENS EEN PROEF 1E NEMEM MET HET PRIMA			
BEVROREN VLEESCH			
DE PRIJZEN ZIJN LAAG — DE KWALITEIT STEEDS BETER			
HET OORDEEL DER VERBRUIKERS			
HET IS ALS VERSCH!			
PRIJZEN VAN HET PRIMA BEVROREN VLEESCH ZIJN:			
Uitgelezen Ossenlappen f 0.60	Ondanks de hoge varkensprijzen		
Poulet, Schinkelvleesch - 0.55	Doorregen Ossenrollade . f 0.60		
Gehakt - 0.50	Half Varkens en half Ossengehakt - 0.60		
Roastbeef en Rib . . - 0.80	Half Kalfs- en half Ossengehakt f 0.60		
PRIMA GESMOLTEN EN RAUW VET PER POND f 0.60			
Men nemen eens proef met ons reclame-artikel gehakt half om			
half. Als van zelf wordt men geregeld gebruiker.			
VRAAGT PRIJSCOURANT		ELECTRISCH BEDRIJF	
Beleefd aanbevelend, Jb. BLOKKER			
ROOKWORST		ROOKWORST	

HET ADRES

voor

**Buitenlandsch
Bevroren Vleesch**

**Niet te overtreffen kwaliteit
Meest concurrerende prijs**

Jb. BLOKKER
BRINKSTRAAT 28

Afb. 2. Advertentie van slagerij Blokker uit 'De Brinkstrater' van 1929 (coll. HKB)

in de Brinkstraat een slagerij te beginnen in het pand, waarin o.a. stomerij 1A heeft gezeten. Ons dorp trok toen al jarenlang vele middenstanders vanwege het bloeiende toerisme. In ca. 1908 verhuisde hij zijn zaak naar het laatste pand aan de overkant en liet dit in tweeën splitsen (nu: nr. 40 en 42).

Blokker vestigde zijn slagerij in het rechterdeel (toen: nr. 28, nu: nr. 40) en ging er met zijn vrouw en hun zeven kinderen ook wonen. Er was een ruimte om te slachten en een om het vlees te verwerken, later werd dat één geheel. Joop van den Bor was indertijd slagersknecht, die met een mandfiets op drie wielen vleeswaren bij de klanten bezorgde.

'Electrisch bedrijf'

Blokkers specialiteit was het maken van rookworst. Ook adverteerde hij met buitenlands bevroren vlees (uit Argentinië?), wat modern was voor die tijd (afb. 2). Hij gaf zelfs een prijscourant uit. Een van zijn advertenties (afb. 1) eindigt met: 'Beleefd aanbevelend, ELECTRISCH BEDRIJF Jb. BLOKKER.' De toevoeging 'electrisch bedrijf' geeft aan dat het hier om een modern ingerichte winkel gaat.

In een weiland aan het eind van de Weteringstraat had

Blokker koeien voor de slacht lopen. Hij haalde voor deze dieren (hij zal wel 'beesten' gezegd hebben) met een wagentje met een ezel of pony ervoor schillen op. Die kookte hij op een fornuis in een schuur. Blokker kon goed met dieren omgaan: zijn valse ezel beet hem nooit, een op hol geslagen paard

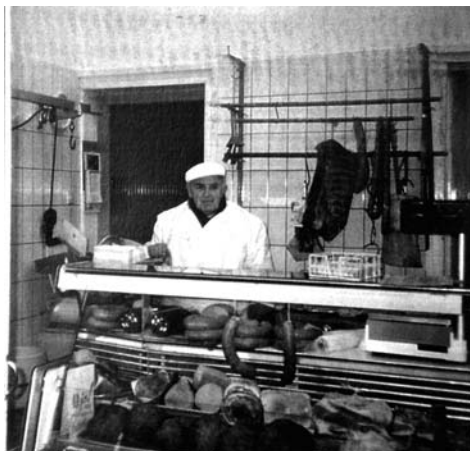
hield hij kundig en zonder vrees tegen. Hij was een eigenzinnig man, die vaak tegen de heersende opvattingen inging.

Zoon Piet

Na 1945 werd Jacob boer. Zijn zoon P.J. (Piet) Blokker nam de slagerij van hem over. In verband met de klandizie was dat erg verstandig vanwege Jacobs politieke voorkeur tijdens de Tweede Wereldoorlog. Piet had het vak van zijn vader en van een slager in Utrecht geleerd. Hij hield van een rustig tempo en kon uitgebreid in de winkel met zijn vaste klanten kletsen. Mensen die hier wat van zeiden, wees hij op een bordje met de tekst: 'Hebt gij haast? Ga dan hiernaast.' (namelijk naar de slagerij om de hoek in de Kerkstraat!). Zijn hobby's waren motorrijden (hij had een BMW) en oud-Baarn. Er hingen jarenlang vele oude afbeeldingen van Baarn in de etalage, die daar jammer genoeg vergeelden. Deze Blokker dreef de slagerij tot circa 1990 (afb. 3) en woonde er tot zijn dood in 2004. Nu zit er in dit rechterdeel kapperszaak 'Geke Kappers'.

'Herman op den hoek'

Het linkerdeel (toen: nr. 30, nu: nr. 42) verhuurde Jacob Blokker eerst aan W. (?) Groenhuizen, die in wijnen en krantenagenturen deed. Later woonde er J. Overtoom, een beroepsviolist en klokkenverzamelaar. Ruim 35 jaar was er de sigarenzaak van H.W. (Herman) Hilhorst gevestigd (afb. 4), die invalide was. Hij

Afb. 3. Slager Piet Blokker in zijn winkel in ca. 1990 (coll. A. Peeters)

verkochte onder andere het sigarenmerk 'Hoeksteentje' (afb. 5). Als hij geen klanten had, zat hij rustig in een rookstoel achter een gordijn te lezen. Herman woonde bij zijn ouders, later bij zijn broer, aan de overkant, waar zijn vader een kleermakersbedrijf had. Eens, vanwege een lekkage, ging hij bij zijn huisbaas Jacob Blokker erover klagen, dat er sigaren vochtig geworden waren. Nou, deze wou ze wel voor een zacht prijsje van Hilhorst overnemen! Boven de sigarenzaak woonden indertijd mej. Bongers, rijkstelefoniste, en korte tijd de beroemde organist Feike Asma. Van 1957 tot in 1963 verbleven R. Dyxhoorn, stuurman grote handelsvaart, en zijn vrouw M. Dijxhoorn-van Kouterik erboven. Zij is een kleindochter van Jacob Blokker. In 1964 begon J. van Huissteden op

Afb. 4. Herman Hilhorst voor zijn sigarenzaak in ca. 1950 (coll. A. Peeters)

nr. 42 zijn zaak in naaimachines en reparaties ervan. In 1966 verhuisde hij naar Soest, omdat hij uit het pand was gegroeid. Vanaf dat moment staat het linkerdeel tientallen jaren leeg, want de toenmalige eigenaar Piet Blokker hield niet zo van huurders vanwege al het gedoe. Binnenkort is het een woonhuis.

Tot slot

Hiermee eindigt de serie 'Blik op de Brinkstraat', bijna zeker de oudste winkelstraat van Baarn, waar vele gebeurtenissen zich hebben afgespeeld. Het was zeer de moeite van het onderzoeken en beschrijven waard. Dankzij de inzet van een aantal enthousiaste mensen is *De Brinkstrater*, eind jaren twintig het

Afb. 5. Advertentie van sigarenzaak Hilhorst uit 'De Brinkstrater' van 1929 (coll. HKB)

orgaan van de winkeliersvereniging *De Brinkstraat*, nieuw leven ingeblazen en worden er allerlei activiteiten in de Brinkstraat georganiseerd.

Frits Booy

Met speciale dank aan de dames M.M. Dekker, M. Dijkhoorn-van Kouterik, J. Geuchies, H. Hepp-Bremmer, J. Krant, J. Krant-Krant, N. Kuijt-Smit, R.J.E. Luikinga-Geijtenbeek, H.A.I. Storteboom †, E.T. van der Veen-Bakker †, J. Verhoek-van der Heiden, het echtpaar Kolders-Verschoor en de heren C. Bröلمان, G. Brouwer, A.G.D. Doets, F. Hendrikse, A. van der Horst, F. Hulst, R.J. Jansen jr., A. van Moorselaar, E. Pater, A. Peeters, C. van de Steeg †, T.

Baarn

Brinkstraat

Het eind van de Brinkstraat bij de Kerkstraat in ca. 1930 (coll. HKB)

Stein, J.A.M. Sterneberg en H. Wegerif.

Geraadpleegde literatuur:

Dr. C.G.L. Apeldoorn en Gerard Brouwer, *Baarn, de straat waarin wij wonen*. Baarn, Uitgeverij Baarnsche Courant, 2003
Baarnsche Couranten van april/mei 1970, november 1997, enz. enz., Drukkerij Bakker Baarn
De Brinkstraters van juli 1929 en juni 1930, uitgaven van winkeliersvereniging *De Brinkstraat*.
 Sandra van Berkum, Thera Coppens en Michiel Kruidenier, *Binnen en toch buiten. Bijzondere serres in Baarn*. Baarn, uitgave van Van Berkum Makelaars, 2004

Fred Gaasbeek, Jan van 't Hof en Maarten Koenders, *Baarn, geschiedenis en architectuur*. Zeist, Uitgeverij Kerckebosch BV/SPOU, 1994
 Geïllustreerde Gids en Adresboek voor Baarn en Omstreken. Baarn, A. Fels, z.j. [1889]
 T. Pluim, *Uit de geschiedenis van Baarn*. Tweede druk. Baarn-Soest, Boekhandel Van de Ven, 1975
 idem, brief in *De Brinkstrater*, 1e jaargang, nr. 4, juli 1929
Het versierde brood. 125 jaar P. de Ruijter en Zn. Zwolle, Uitg. Waanders, 1985
 T.A.S. (= Steenstra), *De Brinkstraat en zijn bewoners in het begin van deze eeuw*. Baarnsche Courant april/mei 1970, Drukkerij Bakker Baarn, 1970.

HONDERD JAAR BEELDENE KUNST IN BAARN (deel 5)

'De Eemstreek' exposeerde enkele keren per jaar. Met Pasen, in de zomermaanden en rond de kerstdagen. In mei 1950 exposeerde de groep in het St. Ludgardisgebouw in Soest ¹. In 1951 was werk van Eemstreek-leden te zien in het gymnastieklokaal van 'de Oorsprong'. De journalist van *De Gooi- en Eemlander* was niet zo enthousiast over deze laatste tentoonstelling. 'Goede bedoelingen, maar weinig kunst,' schreef hij. Wel was hij te spreken over de inzendingen van Peet Visser, Sebo Detmers en Jaap de Ruig, die hij noemde als enkelen met een werkelijk talent.

'Van 24 Maart tot 1 April (dus slechts één week) houden de leden der Werkgroep van Beeldende Kunstenaars „De Eemstreek” een Paastentoonstelling van hun werken in het gymnastieklokaal van de Oorsprongschool aan de Acacialaan. Op verzoek van het bestuur der Werkgroep hebben 3 bekende kunstenaars, de heren Cuno van den Steene uit Baarn, G. van Wijland uit Hilversum en Wijnman uit Soest, zitting genomen in een ballotagecommissie. Daar deze commissie tot taak heeft te adviseren welke der ingezonden werken wel en welke niet voor expositie in aanmerking komen, heeft de Werkgroep er zorg voor gedragen, dat het publiek alleen verantwoorde kunstuitingen te

zien krijgt.

Geëxposeerd worden schilderstukken, aquarellen en tekeningen. Zaterdagmiddag om 3 uur zal de tentoonstelling officieel geopend worden door de wethouder van Onderwijs, de heer J.J. Wijkamp. Daarna is de expositie dagelijks geopend van 10-5 uur en 's avonds van 7-10 uur; 's Zondags alleen 's middags van 2-5 en 's avonds van 7-10 uur. De toegangsprijs bedraagt 25 cent.' ²

Op 16 mei 1953 wijdde de voorpagina van de *Baarnsche Courant* het hoofdartikel aan de 'Permanente Zomertentoonstelling in [de kunstzaal van] „Hotel” Groeneveld.' 'De gemeente verheugt zich in het bezit van deze Kunstkring,' aldus Baarns burgemeester, die op 13 juni de opening verichtte. Van Beeck Calkoen achtte 'een permanente expositie een gelukkige vooruitgang daar in het contact leggen tussen het publiek en de kunstuitingen van de Werkgroep een stuk opvoedkundig werk zit'. Er zou elke maand een nieuwe collectie geëxposeerd worden, die elke dag te bezichtigen was.

'Eigen home'

'Zaterdagmiddag heeft de heer J. van Ingen, leraar tekenen en Kunstgeschiedenis aan het Baarns Lyceum, in het vroegere winkelpand Stationsweg 15, een tentoonstelling

van schilderijen en tekeningen geopend van leden van de Werkgroep „De Eemstreek”. [In de aankondiging staat J. van Doorne vermeld als de ‘opener’, zou hij verhinderd zijn geweest?] De heer van Ingen werd ingeleid door de voorzitter van de Werkgroep, de heer dr. F.H. Feekes, die er de genodigden op wees, dat de groep voor de eerste maal gebruikt maakte van een paar achter elkaar gelegen vertrekken als expositieruimte. Dat deze maal geen beroep op het Gemeentebestuur is gedaan om een gymnastieklokaal of op de heer de Ruig om zijn atelier, komt omdat de groep in dit pand eindelijk een eigen onderdak heeft gevonden.

Dr Feekes deelde vervolgens mede, dat in het winkelpand een kunsthandel gevestigd zal worden en dat de bovenverdieping ter beschikking komt van „De Eemstreek”. Deze verdieping zal als atelier ingericht worden en daar zal voortaan door de leden gezamenlijk getekend en gewerkt worden. Na de heer de Ruig dank gebracht te hebben voor de jarenlang in zijn atelier genoten gastvrijheid, zei de voorzitter, dat de thans voor expositie beschikbare ruimte verre van ideaal is, doch dat het tot tevredenheid stemt, dat de Werkgroep eindelijk een eigen home heeft. Alvorens de heer van Ingen in zijn openingsrede aandacht vroeg voor de

‘Baarnsche Courant’ van december 1954 (coll. BakkerBaarn)

WERKGROEP VAN BEELDENE KUNSTENAARS
„DE EEMSTREEK”
Van 18 December tot 3 Januari
Kerstexpositie
in het pand STATIONSWEG 15 - Baarn
Opening: Zaterdag 18 December, 's middags om 3
uur, door de heer J. van Doorne, kunstredacteur
van het dagblad „Trouw”.
Daarna dagelijks geopend van 10—5 uur.
Entrée 25 cent

geëxposeerde werken feliciteerde hij de Werkgroep met het betrekken van haar eigen home. Hiermee is de grondslag gelegd voor een kunstcentrum midden in Baarn. Wil het hiertoe uitgroeien dan zal volgens de heer van Ingen aan enige voorwaarden voldaan moeten worden. Zo hoopt spreker dat het de groep zal gelukken alle kunstenaars van Baarn aan te trekken en dat het tekenen op eigen atelier uit zal gaan van structurele vormen. Gebeurt dit, dan kunnen nieuwe, jonge krachten aange trokken worden. Verder gaf spreker de groep een nauwere samenwerking met de Volksuniversiteit in overweging.' (uit de *Baarnsche Courant* van 21 december 1954).

Dit 'eigen home', dat slechts uit drie kleine vertrekken bestond, waardoor het te klein was voor omvangrijk werk en sommige leden daarom niet meededen, zou niet lang in gebruik zijn, want al een jaar later exposeerde 'De Eemstreek' werk van leden in de zalen van huize *Holland*.

*'Jaap de Ruig deed
daar erg zijn best voor'*

'Het was moeilijk een goede expositieruimte te vinden en Jaap de Ruig deed daar erg zijn best voor,' schreef Luberta Vrouwenfelder mij. 'We exposeerden b.v. in de „Oudheidkamer" in een oude villa, ik meen aan de Stationsweg of Kettingweg . Zo ook in een leegstaand pandje, hoek Nijverheidstraat/

Uitnodiging voor tentoonstelling van werk van Eeke Ferman in februari 1956 (part. coll)

Stationsweg. En in de muziekkoepel in het Cantonpark zie ik me nog persoonlijk de muren witten om er ons werk op te hangen. Daarna in een goede ruimte, waarschijnlijk de gymn. zaal van de Oorsprongschool. We trokken wel op een bepaald moment een jury aan om „het kaf van het koren" te scheiden.' Aldus een deel van de brief van Luberta Vrouwenfelder-Joustra van 15 juli 2005. In haar brief schrijft zij over de villa aan de Stationsweg, waarmee zij huize *Holland* aan de Javalaan bedoelt en over de muziekkoepel in het Cantonspark, dat is echter de koepel in

de Pekinguin. De vergissingen zijn begrijpelijk, omdat Luberta Vrouwenfelder lang geleden Baarn verliet en in Zutphen ging wonen, waar zij – in een schitterend oud pand in het centrum – de galerie *Luberta* had. In deze galerie stelden Else van der Feer Ladèr-Lohmann in 1979 en Estella den Boer in 1981 hun werk tentoon. Later vertrok Luberta Vrouwenfelder met haar gezin naar Frankrijk.

De jury, waarover Luberta Vrouwenfelder schreef, bestond uit J. van Ingen, tekenleraar aan Het Baarnsch Lyceum, en J. van Doorne, kunstredacteur van *Trouw* en kunstrecensent van de *Baarnsche Courant*. In 1955 hadden zij zich bereid verklaard het werk te selecteren voor de tentoonstelling die 'De Eemstreek' hield in 'een ruimte welke tot tevredenheid stemt,' aldus de *Baarnsche Courant* van 20 september. Aan die tentoonstelling in de twee zalen van de Oudheidkamer in huize *Holland* namen veel leden van de werkgemeenschap deel, zodat Baarnse beeldende kunstenaars en de Oudheidkamer elkaar gevonden hadden. Volgens de krant gaf de tentoonstelling 'een goed beeld van het kunnen en streven van een aantal schilders, die als leden van de werkgroep nauw contact met elkaar onderhouden'.

Beeldend was de manier waarop in de *Baarnsche Courant* van 20 september 1955 L. Witte zijn mening over het

werk weergaf. Hij schreef: 'Wie, als wij, ook de tentoonstellingen van de Oudheidkamer bezocht heeft, voelt direct bij het binnentreden de andere sfeer. Daar waren de herinneringen aan het verleden. Hier is het bruisende leven van alle dag. Men voelt het direct, als een jager, die het wild ruikt. Het komt op je toe in felle, soms hartstochtelijke kleuren. Soms is het een zoetgevooid lied, dan weer een laaiende dithyrambe [= een uitbundig loflied]. En toch een overzicht krijg je zo niet in een vluchtige rondgang, te midden van het gedrang van de belangstellenden bij de opening. Allen moeten deze werken rustig bezien en op zich laten inwerken.[...].'

Deelnemers aan de tentoonstelling in huize *Holland* waren onder meer Jan Vermaas ('een veelbelovend jong artiest'), Luberta Vrouwenfelder-Joustra ('toont hier een grote veelzijdigheid'), Eeke Ferman uit Hilversum, die in de krant veel aandacht kreeg ('ja, haar werk is weer eens een klasse voor zich') en mevrouw D.M. de Jong ('toont dat zij de tekenkunst grondig bestudeerd heeft').

'Wat de prijzen betreft,' besloot L.W. zijn verslag, 'o.i. zijn die wel bijzonder laag gehouden, vooral gezien de goede kwaliteit. Aan zo'n schilderij – de meesten – heb je een mensenleven plezier, dat toeneemt met de jaren. Door de selectie van de beide deskundige juryleden, - die buiten de ledenkring staan – is de kans op „kits“ al zeker vermeden. De schildersbent heeft recht op uw

*Werk van Jan Broerze, jaartal onbekend.
Gesigneerd rechtsonder (part. coll.)*

steun door aankoop. U steunt daarmee u zelf het meest met blijvend genot en schoonheidsontroering.'

In 1956 exposeerden leden van 'De Eemstreek' in de zalen van de Oudheidkamer. In 1957 zelfs in Hilversum, in de 'Pottenkraam van Heemkunst aan de Nieuweg,' aldus *Het Vrije Volk* van 17 september van dat jaar. Aan dat uitstapje naar het Gooi deden onder anderen Jaap de Ruig, Teun Roothart, J.B. Palsen, Wim van Ham en Luberta Vrouwenfelder mee. *Het Vrije Volk* schreef weinig vriendelijk – maar

hoogstwaarschijnlijk wel terecht – hierover: 'De tentoonstelling vertoont het beeld van zo vele plaatselijke exposities. De enkele beroepsschilders zien zich omringd van dilettanten, wat de totale indruk niet ten goede komt.'

Het jaar daarop werd in mei in de Bosstraat in Baarn een permanente expositie-ruimte 'De oude werckplaets' geopend, met schilderijen en tekeningen van Jaap de Ruig, waaronder landschappen en portretten.

'De Eemstreek' exposeerde in 1959 in de Pekingkoepel schilderijen, tekeningen en plastieken. De tentoonstelling was aangevuld met honderd tekeningen, die waren verzameld door

Jaap de Ruig, gemaakt door kinderen uit diverse landen. Ook door Baarnse kinderen, zoals van de twaalfjarige Agnes Verwoerd en de evenoude Hans Bon. Tekeningen, die na afloop van de tentoonstelling werden teruggegeven aan de jeugdige makers.

Gerard Brouwer

Noten:

1. Het St. Ludgardisgebouw, de voormalige kunstzaal A.P. Blok aan de Vredenhofstraat, werd in 1929 gekocht door de katholieke kerk in Soest met als bestemming parochiehuis.
2. Aankondiging in de *Baarnsche Courant* van 23 maart 1951.

VERENIGINGSNIEUWS

Programma 2007

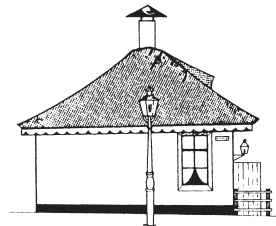
■ *De jaarlijkse bijzondere excursie:
op 2 september a.s.*

We brengen 's morgens een bezoek aan landhuis *Trompenburg* in 's-Graveland. In 1680 liet Cornelis Tromp, de vermaarde zeeheld, dit buitenverblijf bouwen. Door tal van restauraties was het fraaie landhuis vele jaren voor publiek gesloten. Momenteel is *Trompenburg* zes maanden per jaar in beheer bij het Rijksmuseum en dit voorjaar weer opengesteld.

Bezoek blijkt echter alleen mogelijk via een duur arrangement vanuit Amsterdam. Alleen op zondag bleek een reservering mogelijk. Een deskundige gids zal ons er rondleiden. We gebruiken de lunch in het *Wapen van Amsterdam* te 's-Graveland.

In de middag bezoeken we het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, op het Mediapark in Hilversum. In december vorig jaar werd dit instituut geopend. In vijf verdiepingen onder en zeven etages boven de grond, bevindt zich hier 'ons' cultureel-historisch erfgoed aan beeld- en geluidsmateriaal.

Dit ook architectonisch hoogstandje is aan de buitenkant voorzien van gekleurde glaspanelen, die zowel binnen als buiten voor bijzondere lichtreflecties zorgen. Op ons verzoek werd een speciale rondleiding samengesteld.

Vervoer: per auto.

Tijden: om 9.15 uur verzamelen voor vertrek op het stationsplein in Baarn.

Rond 17.00 uur terugkomst aldaar.

Aantal deelnemers: maximaal 15.

Kosten: € 28,-, waarbij inbegrepen: voorbereidingskosten, 2x toegang inclusief rondleiding, koffie en lunch.

Daarnaast met uw chauffeur € 5,- af te rekenen voor het meerijden.

Schriftelijke aanmelding en vooruitbetaling voor 1 juli bij:

Dick Alink, Koningsweg 37, 3743 ET Baarn. ING-bankrekening 684405032 o.v.v. 'excursie HKB'.

Na aanmelding volgt een brief met vragen over auto's en chauffeurs, dieetwensen etc.

Meer over het najaarsprogramma in het komende nummer.

Expositie werk van Jaap de Ruig

In de Oudheidkamer van de kring is de tentoonstelling te zien van werk van kunstschilder Jaap de Ruig. De tentoonstelling werd op 26 mei jl. geopend. Er worden circa 80 werken van de schilder tentoongesteld.

Recent verschenen boeken over Baarn (en omstreken)

Mijn vader werkt niet, hij is bij de politie, door John Ploeg, Uitgeverij De Baarnsche Courant, Baarn, 2006.

Eemland in verandering – Ontginning en ruilverkaveling in het gebied van de Eem, onder redactie van Jelle Vervloet en Simon van den Bergh, Uitgeverij Matrij, 2007. Interessant, prima gedocumenteerd en rijk geïllustreerd boek. Aan veel is gedacht: zo is er een bijlage met een wandelroute door de Eemnesserpolder en een cd over de ruilverkaveling.

Het Groene Graf – index op personen oude algemene begraafplaats in Baarn, door Eric W. van der Ent, Baarn, 2007. In zijn inleiding noemt Van der Ent deze uitgave bij herhaling een 'boekje'. Is dat een vergissing of is het bescheidenheid? Een volslanke paperback

weegt zo'n 500 gram en heeft circa 400 bladzijden, dit 'boekje' weegt bijna 2 kilogram en telt 789 bladzijden. Dit is geen boek maar een indrukwekkend standaard- en naslagwerk! Wat een karwei moet dat voor de samensteller zijn geweest.

Van dezelfde auteur is de uitgave *300 jaar Van Diermen – het nageslacht van Jan van Diermen in mannelijke en vrouwelijke lijn*. Ook hier veel gegevens over Baarnse ingezetenen en – in dit geval – niet alleen foto's in zwart/wit maar ook in kleur. Erg aardig zijn de illustraties op de bladzijden 55 tot en met 63.

Beide boeken zijn door Van der Ent uitgegeven in eigen beheer (niet te koop in de boekhandel) en te bestellen via internet: website <http://stores.lulu.com/groenegraf> of per email: evd.ent@hetnet.nl. *Van Diermen* is bovendien in een zwart/wit uitgevoerde uitgave voor een geringer bedrag te koop.

Tien vrouwen van Soestdijk – van Hofstede van Catharina tot paleis van Juliana, door Thera Coppens, United Media Company, Baarn, eerste druk januari 2007.

Alleraardigst boekje, zowel wat tekst, illustraties als prijs betreft.

Van start naar laatste landingsplaats, door Hansje van Helden, uitgave BakkerBaarn (die ook de druk verzorgde). Naast prins Bernhard, over wie dit boek gaat, staat ook Hansje met regelmaat op de foto. Goed verzorgde en van veel kleurenfoto's voorziene uitgave, die de prins op een originele wijze belicht.

Was getekend Harry Rentema, ingeleid door Jan Rutten en met een goed gedicht van Cees Roodnat. Uitgegeven door BWV De Eem. Tekeningen van illustrator Rentema en enige tekst.

De Eem, verborgen rivier, door Koos Termorshuizen en Jos Wassink. Een boek in een weinig gebruikte vorm. Met cd, fraaie foto's (ook over twee pagina's) en lezenswaardige interviews.

Soest geschiedenis en architectuur, door Hans Lagers en Michiel Kruidenier, eindredactie Karen Veenland-Heineman, momenten-inventarisatie provincie Utrecht, uitgeverij Kerckebosch BV Zeist/Spou-Utrecht 2006, ISBN-6720-409-0. Een met het zg. gele boekje van Baarn vergelijkbare uitgave, voor een ieder die verder kijkt dan ons dorp.

Buitenplaats Drakenburg country estate Drakenburg, Nieuw Nederland Architecten, Jaap Hengeveld Publicaties, Amersfoort, 2006. Veel, nogal saaie paginagrote kleurenfoto's van de gebouwen, binnen en buiten, boven en onder, en gros et en détail. Met uitzondering van de foto op de bladzijden 66 en 67. De gesloopte boerderij krijgt middels een piepkleine afbeelding achterin nog postuum aandacht. Een muur, die volgens het adviesbureau Raap toebehoorde aan het voormalige 17e-eeuwse kasteel Drakenburg, is in dit ontwerp ingepast en daardoor is 'de ruimtelijke hoofdstructuur van het oorspronkelijke gebouw opnieuw gebruikt.'

Bijna alle besproken titels zijn aanwezig in de bibliotheek van de vereniging; hetzij te leen, hetzij te raadplegen door de leden.

Voor openingstijden zie blz. 1.

Aanwinsten Oudheidkamer

Multimap met krantenknipsels (4x)

Babycap uit 1927

Herdenkingsplaquette Willem van Oranje uit 1933

Vijzel

Oorkonde boomplanting uit 1898

Blauwe tegels 'Het dorp Baarn' (2x)

Tinnen kannetje

Verzamelmep 'Alle Oranjes'

Cd-roms van tijdschrift 'Baerne' (10x)

Pentekeningen (6x)

Archief Chr. Oranje Ver. (6 mappen)

Anjer in plexiglas (prins Bernhard 75 jaar)

Schilderij Jaap Ruig: Huisje hoek

Sparrenlaan/Eikenboschweg

Programma reünie 26 maart 1994 75

jaar Het Baarnsch Lyceum

Gedenkbord koningin Wilhelmina 1898-1948

Beeldje voor Conimex (Reckits en Colman)

Workmate met veel gereedschap

Actiefoto Baarnse brandweer uit begin 20e eeuw

Telefoonboek januari 1915

Aanplakbiljet operette in St Nicolaas gebouw

Soldeerbout

Zwartepietenpak

Kopie affiche Baarns Mannenkoor

Gedenktegeltje Juliana en Bernhard van

7 januari 1937
Gedenktegeltje 1940-1944
Notulenboek ledenvergadering KVP
1946-1968
Jaarverslag Erfgoedhuis Utrecht 2005
Burgerjaarverslag Baarn 2003 en 2005.

Reacties van leden

Op de vraag in *Baerne* van december 2006 naar de plaats van de militaire voertuigen (in het artikel over kunstschilder Jim Frater) reageerde Lies Luikinga telefonisch. Zij zei met stelligheid dat deze voertuigen stonden op de Oude Utrechtseweg, nabij de Gerrit van de Veenlaan (toen Spoorweglaan). Dus dichtbij 'Hoog Wolde' (toen Spoorweglaan 4).

Bij 'toeval' kwam de redactie er – met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid – achter welke bevrijders door Jim Frater waren afgebeeld. Namelijk militairen van de C compagnie van de North Nova Scotia Highlanders (Canadezen). Zij leidde dit af van stukken uit de nalatenschap van Jaap Kruidenier (die in het bezit van de redactie zijn).

Jan van Wijngaarden meldde ons een vergissing in het artikel van Louis Janssens, op bladzijde 9 van *Baerne* maart 2007. Hier staat (einde van de op één na laatste alinea linkerkolom) 'reclame van B&K-keelpastilles van Dobbelman' (in het geciteerde stukje staat trouwens nog een fout: het is Dobbelmann met dubbel n). Volgens Van Wijngaarden heeft Dobbelmann

nooit in pastilles gehandeld. Het moest een pak pruimtabak zijn, want deze firma handelde slechts in tabak en (misschien ook wel) in thee en koffie. Met een goede bril of scherpe ogen kan de lezer op pagina 7 inderdaad 'beste zware pruimtabak' op het pak zien staan.

Dank voor uw reacties.

Tentoonstelling 'Koninklijke Sferen' in Museum Oud Soest

Tot minstens het einde van dit jaar is in het Museum Oud Soest, Steenhoffstraat 46 in Soest, te zien de tentoonstelling 'Koninklijke Sferen'. Zowel van paleis Soestdijk als van zijn bewoners is een grote verscheidenheid aan voorwerpen te zien. Plattegronden en foto's van het interieur van het paleis, programma's van bezoeken van de koninklijke familie aan het buitenland, minder bekende of zelfs onbekende foto's van leden van ons koningshuis zijn te bewonderen. Meerdere inwoners van Baarn leverden een niet onaanzienlijke bijdrage aan deze tentoonstelling.

Het museum is geopend op zaterdag en zondag, van 13.30 tot 17.00 uur. Groepen volgens afspraak (ook op andere tijden). Tel. 035-6023878.